

Міністерство
освіти і науки України

Харківський
національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Збірник наукових праць
учасників III міжнародної науково-практичної
конференції

(27 – 28 травня 2026 року)

(електронне видання)

Харків – 2026

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

***ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСІБ З
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В СИСТЕМІ
ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ***

**Збірник наукових праць
учасників III міжнародної науково-практичної конференції
(27 – 28 травня 2026 року)
(електронне видання)**

Харків – 2026

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Заступник головного редактора – Коваленко Вікторія Євгенівна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Відповідальний секретар – Якуба Леся Станіславівна, доктор філософії, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Синьова Євгенія Павлівна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

Козачек Надія Олексіївна, старший викладач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Костак Катерина Олексіївна, доктор філософії, старший викладач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти: збірник III міжнародної науково-практичної конференції (27 – 28 травня 2026 року) [електронне видання]. – Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2026. – 382 с.

Рекомендовано редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 9 від 16.09.2026 р.

ЗМІСТ

<i>Ломакіна Т. А.</i> Спеціальна педагогіка в час змін: від адаптації людини до адаптації системи	9
<i>Анісімова Л.В.</i> Нормативно-правові засади безбар'єрності в освіті України	11
<i>Астапова Я. В.</i> Інноваційні підходи до первинного логопедичного обстеження: експрес-формат як інструмент раннього втручання	13
<i>Барішевська О.В.</i> Методика застосування технік КПТ у структурі логопедичного супроводу дітей із заїканням	16
<i>Бачинська Н.Г.</i> Безбар'єрність в освіті як чинник успішної соціалізації та навчання дітей з особливими освітніми потребами	19
<i>Белянінова К.О.</i> Логопедичні стратегії подолання порушень звуковимови у дошкільників з артикуляційною диспраксією	21
<i>Біленчук С.М.</i> Компенсаторна спрямованість слухового сприймання в процесі вивчення природи дітьми зі зниженим зором	24
<i>Білоусов О. М., Орлов А. В.,</i> Організація дистанційної освіти учнів з порушеннями зору в умовах воєнного стану (з досвіду роботи комунального закладу «Харківська спеціальна школа ім. В. Г. Короленка» Харківської обласної ради)	27
<i>Бірченко В. О.</i> Особливості формування лексико-семантичних умінь у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення II рівня	31
<i>Блеч Г. О.</i> Впровадження компетентнісного підходу у навчанні української мови школярів з порушеннями інтелектуального розвитку	34
<i>Бобрицька А. В.</i> Формування пізнавальних інтересів у дітей дошкільного віку із ЗНМ в умовах інклюзивного навчання	37
<i>Богдан К. О.</i> Особливості формування емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору	40
<i>Богданова Н. Г.</i> Сучасні виклики інклюзивного навчання та спеціальної освіти в умовах цифровізації і глобалізації освіти	42
<i>Брушневська І. М.</i> Закономірності застосування сенсорної інтеграції у роботі із дошкільниками із порушеннями психофізичного розвитку	45
<i>Будник Н. О.</i> Прояви тривожних станів у дітей зі зниженим зором під час освітньої діяльності	48
<i>Васильцова К. В.</i> Методика Монтессорі як інструмент розвитку пізнавальної активності та життєвої компетентності дошкільників з порушеннями когнітивного розвитку	50
<i>Винниченко І. В.</i> Специфіка добору дидактичних ігор для розвитку мовлення дошкільників із дизартрією	54
<i>Вікуліна Ю. О.</i> Пластилінографія як засіб стимуляції мовленнєвої активності дітей раннього віку	56
<i>Водоріз М. С.</i> Адаптація учнів з порушеннями зору до навчання у інклюзивному класі як актуальна проблема психолого-педагогічної науки	59
<i>Ворошило А.В.</i> Прийоми розвитку фонетико-фонематичних процесів у старших дошкільників із дислалією	62
<i>Гвоздєва А. Ю.</i> Техніка квілінгу для дітей з порушенням зору як засіб розвитку сенсорного сприйняття	64
<i>Гендзілевська М. А.</i> Ерготерапія як засіб формування життєвих компетентностей осіб з порушеннями розвитку в умовах інклюзивної освіти	66
<i>Голець В. В.</i> Освіта, культура та правове забезпечення національної свідомості в Україні	68
<i>Голуб О. В.</i> Розвиток навичок складання тематичної описової розповіді в дітей	70

Колісник І.Л. Етичні аспекти викладання анатомії людини в умовах поєднання класичних та інноваційних технологій	144
Костак К. А. Формування системного та міждисциплінарного підходів в українській логопедії 1920–1940-х рр.	146
Костик Л.Б. Напрями корекції заїкання у дітей дошкільного та шкільного віку у сучасних умовах	148
Кот Н. О. Арттерапія як засіб розвитку комунікативних навичок підлітків із вадами зору	151
Кочерга О. В. Дослідження рівня сформованості просторових уявлень у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями під час корекційно-розвиткових занять	154
Кравченко А.В. Розвиток слухомовленнєвої пам'яті як умови формування навичок переказу в молодших школярів із знм ііі рівня	157
Кравченко М.С. Кінезіологічний супровід як універсальний інструмент у роботі мультидисциплінарної команди ІРЦ	160
Кравченко Н.Д. Формування життєвої компетентності учнів з недоліками слуху початкової школи під час проведення проєкту «Від захоплення до професії»	162
Крайня Г. В. Використання засобів ейдетики у процесі формування структури речення в дітей із загальним недорозвитком мовлення ІІІ рівня	165
Крохмаль Н.В. Використання домашнього сенсорного середовища як засобу розвитку експресивного мовлення дітей із розладами аутистичного спектра в умовах дистанційної взаємодії	167
Кубанська Н.В. Використання збережених аналізаторів у розвитку творчого потенціалу учнів з порушенням зору середнього шкільного віку	169
Кудрявцева Т.О. Актуальні питання комплексної корекції механічної дислалії у дітей із міофункціональними порушеннями	174
Левша С. О., Пахомова Н. Г. Інклюзивний компонент цифрової компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти в контексті універсального дизайну для навчання	177
Лисак І.І. Формування мотивації до навчання у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями як психолого-педагогічна проблема	180
Литовченко В.П. Формування інклюзивно-комунікативної компетентності фахівців сфери охорони здоров'я	183
Літвінова О.О. Педагогічні умови залучення учнів з особливими освітніми потребами до конкурсної та проєктної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі	186
Лоскутова О.Л. Співпраця вчителя інклюзивного класу з сім'ями учнів з особливими освітніми потребами	189
Лупандіна В.М. Художньо-трудова діяльність як засіб соціалізації дітей з різним ступенем порушення слухової та мовленнєвої функції	192
Макаренко І.В., Махукова Т. В. Синдром хронічної втоми у молодших школярів – вимушених переселенців унаслідок воєнних дій	195
Маркова В. В. Особливості використання ігрових технологій на уроках англійської мови учнів з порушенням зору	198
Марковська О. В., Астапова Я. В. Безбар'єрність у підготовці фахівців з фізичної реабілітації: освітні практики та підходи	201
Мархалюк Н.П. Позашкільна освіта як ресурс розвитку соціальної адаптації та життєвої самостійності дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни	204
Масюк Б. Р. Специфіка формування кількісних уявлень у першокласників із порушеннями зору	206
Мацюк З.С. Штучний інтелект в інклюзивній освіті: можливості та етичні ризики	208
Митрофанова А.І. Технології арт-терапії у роботі корекційного педагога	211

Марковська О. В.,
кандидат медичних наук, доцент,
завідувач кафедри спортивної, фізичної
та реабілітаційної медицини, фізичної терапії, ерготерапії
Харківського національного медичного університету,
Астапова Я. В.,
викладач кафедри спортивної, фізичної та реабілітаційної
медицини, фізичної терапії, ерготерапії
Харківського національного медичного університету

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ: ОСВІТНІ ПРАКТИКИ ТА ПІДХОДИ

Система вищої освіти України орієнтована на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх категорій здобувачів. У цьому контексті безбар'єрність розглядається як комплексний принцип, що охоплює фізичну, інформаційну, цифрову та освітню доступність.

Особливого значення набуває проблема підготовки фахівців з фізичної реабілітації, діяльність яких безпосередньо пов'язана з наданням допомоги особам з різними функціональними обмеженнями. Відтак, освітній процес у закладі вищої освіти має не лише забезпечувати професійну компетентність, але й формувати здатність реалізовувати принципи безбар'єрності у практичній діяльності. У сучасних наукових працях безбар'єрність визначається як складова соціальної політики та реалізації прав людини, що забезпечує рівноправну участь усіх груп населення в суспільному житті [1, 17].

З досліджень в Україні, актуальними є роботи Володимира Гуріча (висвітлення включення таких принципів безбар'єрності, як: фізична, інформаційна, соціальна безбар'єрність тощо у зміст вищої освіти для підготовки фахівців, здатних працювати в інклюзивному середовищі) [2]; Миколи Потапенка та інших (демонстрація необхідності інтеграції принципів універсального дизайну в практику викладання) [5]. Дослідники наголошують, що універсальний дизайн у навчанні передбачає створення освітнього середовища, яке є доступним для всіх, без необхідності додаткової адаптації.

У межах реалізації Національної стратегії безбар'єрності до 2030 року Міністерство освіти і науки України підсумувало результати проєкту «Освітня безбар'єрність: відкриваючи нові горизонти» [4]. Ініціатива спрямована на формування освітнього середовища, що гарантує рівні можливості доступу до якісної освіти для дітей і молоді незалежно від місця проживання, стану здоров'я та потреб у підтримці.

У контексті забезпечення безбар'єрності у вищій освіті відбувається активне розгортання інфраструктури підтримки студентів. Центри виконують комплексні функції, включаючи консультаційний супровід вступників, організацію інклюзивного навчання, психологічну підтримку, адаптацію студентів та розвиток кар'єрних сервісів. Щодо Харківського національного

медичного університету, то тут центр психологічної допомоги для студентів функціонує з 27 лютого 2022 року, де створені сприятливі умови для осіб з особливими освітніми потребами [7].

Водночас, аналіз освітніх стандартів засвідчує недостатню інтеграцію принципів безбар'єрності у підготовку фахівців, зокрема у сфері фізичної реабілітації.

Метою даної роботи стало обґрунтування ефективних освітніх практик і підходів до формування безбар'єрності на прикладі кафедри спортивної, фізичної та реабілітаційної медицини, фізичної терапії, ерготерапії Харківського національного медичного університету, де це питання розглядається як інтегративна характеристика освітнього процесу, що включає доступність освітнього середовища, гнучкість навчальних програм, індивідуалізацію освітніх траєкторій, використання допоміжних технологій.

Так, на прикладі кафедри можна виокремити такі ефективні практики формування безбар'єрності:

- інтеграція принципів універсального дизайну (UDL – Universal Design for Learning) в освітні програми – це насамперед варіативність форм подання матеріалу (текст, відео, інтерактив), альтернативні форми оцінювання, доступні навчальні матеріали. Прикладом такої інтеграції в освітні програми кафедри, може бути курс «Фізична терапія при неврологічних порушеннях», де матеріал подається у різних форматах (відеодемонстрація вправ, текстові протоколи, інфографіка рухів, розміщення запису лекцій та доступних конспектів на платформі Moodle). Тобто, UDL-принцип тут проявляється в множинних способах представлення інформації, що дозволяє студентам із різними стилями навчання краще засвоювати матеріал;

- використання технологій підтримки навчання (електронні платформи, асистивні технології, цифрові ресурси для комунікації) на освітній платформі Moodle містять матеріали з субтитрами, адаптивні шрифти, аудіоверсії лекцій, є можливість працювати офлайн. Це підтверджує UDL-принцип – доступність інформації, що є критично важливо для студентів з ООП та в умовах дистанційного навчання;

- моделювання професійних ситуацій відбувається під час симуляційного навчання, міждисциплінарних тренінгів, розгляду клінічних кейсів. Так, у лабораторії симуляційної реабілітації, розглядаються VR-моделі пацієнтів із різними порушеннями, симуляції клінічних випадків, інтерактивні сценарії прийому пацієнта. UDL-принцип полягає у залученні та мотивації через інтерактивність. Такі технології підвищують доступність складного клінічного досвіду. А такий UDL-принцип, як варіативність мислення та підходів можна підтвердити прикладом роботи з клінічними кейсами, де один кейс може мати кілька варіантів вирішення. Студенти розглядають його з точки зору фахівців мультидисциплінарної команди (медичних, соціальних, психологічних), які спільно працюють над комплексним вирішенням індивідуальних потреб пацієнта. Приклад використання гнучких форм оцінювання компетентностей є модульний

контроль з клінічної реабілітації. Студенти можуть обрати усний клінічний розбір, письмовий кейс, відеопрезентацію з демонстрацією технік. UDL-принцип у цьому – це множинні способи вираження знань;

- формування компетентностей безбар'єрної взаємодії – це комунікація з різними категоріями пацієнтів, міжпрофесійна взаємодія, етична чутливість. Прикладом є практика у Центрі реабілітації Філії «Університетська лікарня» ХНМУ, де студенти працюють із пацієнтами різних груп (після травм, з інвалідністю, з мовленнєвими порушеннями), адаптація завдань під рівень підготовки студента. UDL-принцип полягає у гнучкості і варіативності навчального середовища, а універсальний дизайн передбачає доступність середовища для всіх учасників освітнього процесу.

На кафедрі розроблені моделі підготовки здобувачів освіти, що базуються на інтеграції трьох компонентів: освітній (впровадження універсального дизайну в навчальні дисципліни), практичний (застосування безбар'єрних підходів під час клінічної практики) та ціннісно-мотиваційний (формування толерантності та професійної етики). Також готується до впровадження міждисциплінарний модуль «Безбар'єрність у реабілітації», де передбачене поєднання педагогічних, медичних та соціальних аспектів. Практична значущість тут полягає у можливості модернізації освітніх програм, підвищення якості підготовки фахівців з реабілітації, формування професійних компетентностей у сфері інклюзії, впровадження безбар'єрних практик у закладах охорони здоров'я.

Отже, безбар'єрність є ключовим принципом сучасної медичної освіти, що забезпечує рівний доступ до навчання та формує готовність майбутніх фахівців до роботи в інклюзивному середовищі. Ефективна підготовка фахівців з реабілітації передбачає системне впровадження універсального дизайну, розумного пристосування та інноваційних освітніх технологій.

Література

1. Безбар'єрність. Доступність. Інклюзивність: навч.-метод. посіб. К.: Національне агентство України з питань державної служби, 2025. 70 с.
2. Гуріч В. Інтеграція безбар'єрності в освітні стандарти: виклики та перспективи підготовки фахівців. *Social work and education*, Vol. 12, No. 3 pp. 486-498. URL: <https://doi.org/10.25128/25206230.25.3.18> (дата звернення 29.04.2026).
3. Довідник безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua/> (дата звернення 29.04.2026).
4. Освітня безбар'єрність: відкриваючи нові горизонти. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Київ, 2024. URL: <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/13-1-rada-bezbarjernosti-doskillia-1.pdf> (дата звернення 29.04.2026).
5. Потапенко М. В., Демиденко О. І., Кругляк В. І., Потапенко Г. М. Універсальний дизайн у вищих освітніх закладах: особливості підходів та викладання. // Педагогічна Академія: наукові записки. 2025. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15108734> (дата звернення 29.04.2026).
6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запровадження принципів безбар'єрності під час надання медичних та реабілітаційних послуг. Наказ МОЗ України від 06.02.2024 № 198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0198282-24> (дата звернення 29.04.2026).
7. Центр психологічної допомоги для студентів. URL: